

Het stationsgebouw van Sint-Maria-Lierde

André Premeru

Wie de afgelopen paar maanden via de N8 in Sint-Maria-Lierde voorbijkwam, kon er niet naast kijken: het stationsgebouw van Sint-Maria-Lierde is niet meer... In het weekend van 26-27 januari 2018 ging het tegen de vlakte om plaats te maken voor een meer moderne NMBS-stopplaats.

Het station van 'Melierde' werd opgetrokken op de lijn 122, die Geraardsbergen moest verbinden met Melle, via Zottegem. Lijn 122 was een verlenging van lijn 123 die Braine-le-Comte verbond met Geraardsbergen. De aanleg van die beide spoorweglijnen werd door de Belgische staat in concessie gegeven aan de spoorwegmaatschappij *Chemins de Fer de Braine-le-Comte à Gand*. Die maatschappij werd met dit specifiek doel opgericht, nadat Ernest Boucquéau uit La Louvière in 1861 de concessie had verworven. Beide lijnen werden nadien wel door de Staat geëxploiteerd. De spoorwegverbinding Braine-le-Comte - Melle (Gent) werd officieel geopend op 5 januari 1867. Naast het station van Lierde

Vóorkant van het stationsgebouw met de houten perronluis op een ijzeren skeletstructuur met vier slanke kolommen. Bemerkt rechts op perron 2 het wachthuis, dat inderdaad bijna een volwaardig huis was; een gedeelte ervan werd later ook als fietsstalling gebruikt.

kwamen er later op de lijn 122 tussen Geraardsbergen en Zottegem nog haltes bij in Gemeldorp (1950), Hemelveldegem, Sint-Maria-Oudenhove en Erwetegem.

Ook voor de lijnen die in concessie gegeven werden moesten de stationsgebouwen beantwoorden aan de voorgeschreven ontwerpen. In die periode was men geëvolueerd naar een Vlaamse neorenaissancestijl met volumineuze

landelijke baksteengebouwen, waarbij overvloedig gebruik werd gemaakt van trapgevels. Toen beslist werd om ook in Sint-Maria-Lierde een volwaardig stationsgebouw op te richten, gebeurde dat in diezelfde voorgeschreven stijl: het werd een rechthoekig gebouw van twee verdiepingen met zes traveeën. Op de gevel waren sierankers aangebracht. In de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed wordt het gebouw gedefinieerd als opgetrokken in een afgezwakte eclectische stijl.

De bouw van het station van Sint-Maria-Lierde werd wellicht voltooid en in gebruik genomen bij de inhuldiging van de

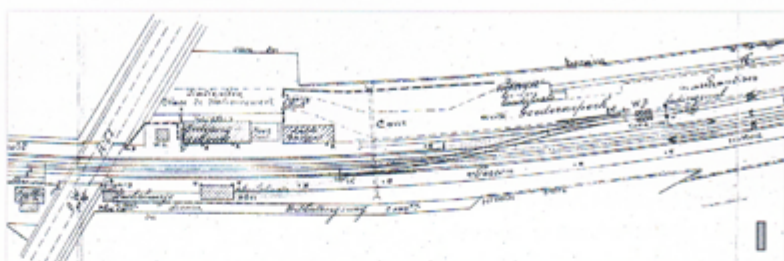
(ca 1905) Het gebouw deed niet alleen dienst als reizigersstation, t.z. als wachtzal en ontvangstgebouw waar de reizigers hun treimbiljetten konden kopen, maar ook als postkantoor en Spaarkas, zoals te lezen is op de zijgevel van het gebouw. Het fungeerde tevens als dienstwoning voor de stationschef.

spoorlijn in 1867. Het station was gunstig gelegen en speelde daarna dan ook een belangrijke rol als laad- en losplaats; er was zelfs een rangeerspoor voorzien. Rond het station vormde zich dan ook een - zij het beperkte - woonkern.

De stations werden ook ingedeeld volgens categorie: in de jaarboeken van het Ministerie van Spoorwegen, Post en Telegraaf van 1888 wordt dat van Sint-Maria-Lierde bestempeld als een station van vijfde categorie (Groep Gent). Ter vergelijking: het station van Geraardsbergen was in 1888 van tweede categorie; de stations van Zottegem en Edingen van derde categorie. In 1905 is het een station van vierde categorie (Groep Tournai) en in 1922 is het nog steeds van vierde categorie maar behoort tot de groep Brussel-Zuid.

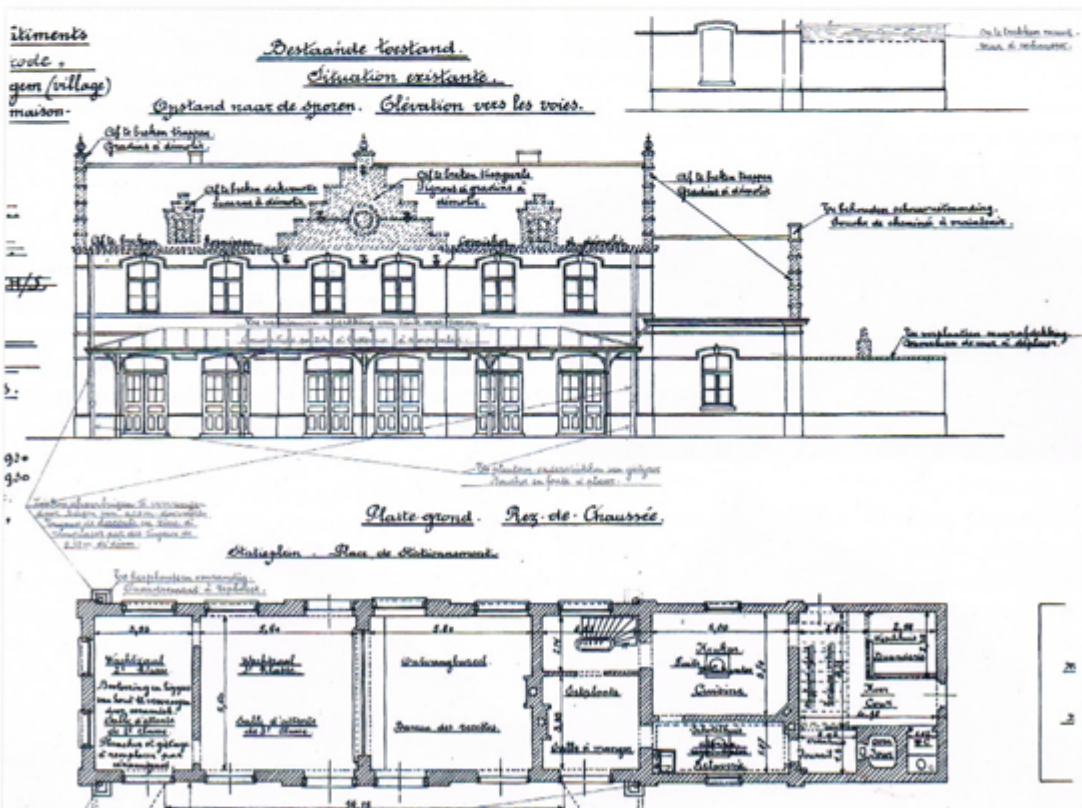
Het gebouw heeft daarna nog belangrijke verbouwingen ondergaan. Net als andere stationsgebouwen die in dezelfde stijl waren opgetrokken, verloor dat van Sint-Maria-Lierde

mettertijd zijn mooie trapgevels wegens te veel onderhoud. In de tweede helft van de twintigste eeuw kende het gebouw en het terrein er omheen nog enkele kleinere ingrepen. Antoine Verhelst herinnert zich nog dat er in die periode één stationschef met zijn gezin verbleef in het stationsgebouw. Hij werd dagelijks bijgestaan door een onderstationschef en twee *dépêchendragers*. Deze laat-

Op dit plan uit 1925 is de indeling van het stationsterrein duidelijk te zien met links de wachterswoning (waar nu de woning staat van Antoine en Solange Verhelst-Soetens). Rechts is het stationsgebouw met daarnaast het "goederenperk" met laadhangar en de verhoogde laad- en losplaats en het rangeerspoor. Aan de overkant van de sporen het wachthuisje en de schuilplaats voor de reizigers richting Geraardsbergen.

sten noemde men ook telegrambodes of briefdragers; zij verstuurden en ontvingen telegrammen en brachten met

Plan van 1930 waarop wordt aangegeven dat de trapgevels moeten verdwijnen om vervangen te worden door een gewoon zadeldak. Het plan geeft ook mooi de indeling van het toenmalige gebouw weer, met onder meer de wachtzaal 2de klasse en 3de klasse.

de fiets de dringende berichten ('se *dépêcher*' = zich haasten) en ook pakjes rond.

Na de fusies van 1976 bestond Sint-Maria-Lierde als dusdanig niet meer; de naam van het station werd in 1982 officieel veranderd naar 'Lierde'. Het plein vóór het stationsgebouw en het vroegere goederterrein werd omgevormd tot parking. In de loop der jaren werden de twee seinhuisjes gesloopt, daarna de wachtzaal (tegelijk fietstalling) op perron 2 en het goederendepot volgde kort daarop dezelfde weg.

In 2003 werd tussen het stationsgebouw en de N8 een levensgroot beeld geplaatst: 'De Pendelaar', een werk van kunstenaar Antoon Torrekens. Het beeld is een schenking van de Projectgroep Cultuur aan de Lierdese gemeenschap en is een huldebetoon aan alle pendelaars die indertijd vanuit Maria-Lierde naar Wallonië trokken om hun boterham te verdienen als fofmannen of in de zware glas- en staalindustrieën.

In 2007 werd nog een nieuwe fietstalling in gebruik genomen, maar het gebouw zelf werd in 2013 gesloten:

Foto's genomen op 26 februari, daags vóór de sloot.

(ca 1950) Het gebouw lijkt nog weinig op het sierlijke en statige gebouw van vóór 1930, de mooie trapgevels zijn verdwenen. Onder de luifel is intussen een erker gebouwd zodat de (onder-)stationschef de aankomende of vertrekkende treinen kan waarnemen. Links op de voorgrond staat Antoine Verhelst.

de verkoop van vervoerbewijzen aan de loketten werd vervangen door een biljettenautomaat. Tussendoor deed de bovenverdieping van het gebouw nog even dienst als thuis haven van jeugdhuis Pizjong en van kunstkring Parnassos. Nu is dus een stuk Lierdese geschiedenis gesloopt en krijgt de stationsomgeving een nieuwe 'look' aangemeten. Het station van (Sint-Maria-)Lierde is niet alleen belangrijk geweest voor het (vroegere) goederentransport in de streek, maar ook voor het reizigersvervoer. Ook nu nog noteert de NMBS behoorlijke instapcijfers van ongeveer 460 reizigers per gemiddelde weekdag, een redelijk hoog cijfer omdat heel wat treinreizigers uit buurgemeenten Lierde als opstapplaats verkiezen.

Stationschefs

De eerste stationschef die we konden terugvinden in de bevolkingsregisters was **François PATRY** (*Tervuren 17.6.1836), gehuwd met Rosalia DE COSTER (*Erwetegem 12.2.1828).

De periode dat hij hier verbleef hebben we niet kunnen achterhalen, maar het is mogelijk dat hij de eerste stationschef was.

En zo werd Lierde een stukje erfgoed armer.

Zijn opvolger was **Vital DE SMAELE** (°Leeuwegem 1.9.1854), gehuwd met Maria Irma VAN DAMME. Hij was minder dan een jaar stationschef, namelijk van 19 januari 1877 tot 12 december van datzelfde jaar.

De volgende die we in de bevolkingsregisters konden vinden was **Albin Amand SENGIER** (°Wacken (DE) 1851), gehuwd met Marie Chérie MONTEGNE (°Sint-Laureins 1857). Het is niet duidelijk wanneer het paar precies in Sint-Maria-Lierde is aangekomen, wel is zeker dat ze er in oktober 1893 weer vertrokken richting Zulte. Rond die periode was Leo DE COUVREUR de bareelwachter van dienst.

Stationschef **Joannes VAN DEN STEENE** (°Erembodegem 15.7.1858), gehuwd met Anais DE MULDER (°Zottegem 1863), zou hier aangekomen zijn op 13 mei 1886 vanuit Scheldewindeke. Het is weinig waarschijnlijk dat er op hetzelfde moment twee gezinnen in de ambtswoning verbleven, meer nog dat er tezelfdertijd twee stationschefs waren, wat ons doet veronderstellen dat sommige data foutief moeten genoteerd zijn of dat één van beide geen stationschef maar misschien onderstationschef was. Het gezin Van Den Steene vertrok op 9 mei 1895 naar Antwerpen.

Na Van den Steene arriveert in december 1901 vanuit Lokeren **Gustave DE PREEUW** (°Gent 21.9.1876), gehuwd met Mathilde Eveline Victorine RENODEYN (?) (°Waasmunster 27.3.1878). Ze blijven er tot 12 augustus 1908.

Op 28 juli 1909 komt **Polydoor MAERTENS** (°Roborst 8.1.1871) naar Sint-Maria-Lierde. Hij is gehuwd met Marie Laurence DE SMET (°Zingem 22.10.1881). Ze blijven hier tot 18 april 1912.

Van 28 april 1911 tot 7 september 1915 is **August Frans CAUWEL** (°Geraardsbergen 14.10.1885) stationschef. Zijn echtgenote Maria Victoria MEUNIER (°Geraardsbergen 17.7.1888) was postbediende in het station. Opnieuw stelt zich hier de vraag of twee gezinnen toen samen zouden gewoond hebben en er dus twee stationschefs waren (of één stationschef en één onderstationschef?). Het gezin Cauwel wordt op 7 september 1915 uitgeschreven uit het bevolkingsregister, maar op 19 april 1916 opnieuw ingeschreven. Heeft de meer dan zeven maanden afwezigheid iets te maken met de Eerste Wereldoorlog? Is het gezin gevluht voor het oorlogsgeweld? Kon het station niet normaal gebruikt worden? Of waren zij uit hun woning gezet door de Duitse bezetter? Met Kerstmis 1914 verbleven er alleszins Duitsers in of aan het stationsgebouw, wat blijkt uit de foto in het boek 'Lierde vroeger' pg. 258 waar de bezetter 'Weihnachten' viert. Twee bladzijden verder in datzelfde boek staat August Cauwel bij de soepbedeling. Het gezin Cauwel-Meunier wordt op 19 oktober 1925 overgeplaatst.

Stationschef August Cauwel.

August Cauwel wordt op 28 oktober 1925 opgevolgd door **Joannes Vincentius GUNS** (°Denderleeuw 13.8.1884), gehuwd met Josephine EEMAN (°Denderhoutem 11.3.1892). Zij blijven tot 3 februari 1934. In die periode is Céline Alice BRACKE (°Ledeberg 19.4.1880) 'bareelwachster'.

Op 29 april 1934 neemt **Georges Louis François HERREGAT** (°Etikhove 4.2.1901) hier zijn intrek als stationschef. Hij is op 14 juli 1925 te Melden gehuwd met Elvira Maria VAN DEN DAELE (°Etikhove 3.9.1900). Georges is hier stationschef tot zijn werkgever hem op 4 december 1936 overplaatst.

Van 19 december 1936 tot 17 oktober 1937 is **Celestin GOBILLON** (°Sint-Jans-Molenbeek 10.11.1901) de stationschef. Hij huwde op 21 mei 1927 te Etterbeek met Marthe Eleonore Henriette SCOTT (°Etterbeek 26.11.1901).

Op 12 oktober 1937 wordt **Daniël Gustaaf MINNAERT** (°Nederbrakel 9.2.1899) de nieuwe stationschef. Zijn echtgenote is Julia Marguerite PIEYNS (°Nederbrakel 1.10.1899); zij huwden te Nederbrakel op 8 juli 1926. Volgens het bevolkingsregister woonde het koppel vóór hun komst naar Sint-Maria-Lierde in de Statiestraat te Nederbrakel. Ze blijven bijna vijftien jaar in Sint-Maria-Lierde, namelijk tot 13 mei 1952 en worden dan naar Oudegem gestuurd. De Belgische Spoorwegen hebben dan net het station van Sint-Maria-Lierde verlaagd van categorie. Het gezin verbleef hier dus voor de ganse duur van WO II. Na Oudegem zullen ze nog naar Scheldewindeke moeten trekken. Later keerden zij terug naar Sint-Maria-Lierde.

Ivonne Minnaert, dochter van Daniël, woont nog steeds aan de Steenweg te Lierde. Ze herinnert zich nog heel goed de verhuis van de Brakelse 'Marolle' naar Sint-Maria-Lierde in 1937; ze was toen 9 jaar. Als het gezin Minnaert in de Marolle (in de huidige Brusselsestraat) heeft gewoond, dan was dat allicht in het huis van de baanopzichter of 'chef

pikeur' aan de Top Bronnen, waar de spoorweg de Bruselsestraat dwarste. De chef pikeur was verantwoordelijk voor een stuk spoorlijn. In de beginperiode moest die man elke morgen, vóór de eerste trein er aan kwam, een controle uitvoeren. Hij stond ook in voor het onderhoud van 'zijn' deel van de spoorlijn. Dat 'routehuis' heeft er gestaan tot in de jaren 1960 (tot 1927 woonde daar chef pikeur François Broeckeaert).

De oorlog die drie jaar later uitbrak, brengt bij Ivonne heel wat herinneringen terug: de ellende die de bevolking opnieuw trof door steeds schaarser wordende levensmiddelen, steeds beperktere bewegingsvrijheid, kortom een grotere onzekerheid omtrent het eigen bestaan.

Het gezin Minnaert is tijdens de oorlog echter weinig tekort gekomen: het magazijn van waaruit voedingsmiddelen werden verdeeld in ruil voor rantsoenbonnen, bevond zich immers in het stationsgebouw. De stationschef zorgde ook voor zijn omgeving; 's winters liet hij geregeld goederentreinen, geladen met steenkool, het station slechts stapvoets voorbijrijden of zelfs helemaal tot stilstand komen, wat de durvers toeliet om aanzienlijke hoeveelheden kolen van de wagons te halen. Dat hij hiervoor nooit is aangehouden door de Duitsers had hij grotendeels te danken aan de tussenkomst van oorlogsburgemeester Jan Dooms. Toch is het gezin gedurende korte periode het station moeten ontvluchten uit vrees voor opeisingen. Ze hebben dan enige tijd op de Tempel gewoond. De woning werd intussen helemaal leeggeroofd. Anderzijds was het station van Sint-Maria-Lierde één van de weinige stations dat nooit is gebombardeerd geweest, al hebben verzetsstrijders wel eens de sporen nabij het station opgeblazen om Duitse bevoorra-

dingstreinen een doortocht te beletten. Uit schrik voor de zogenaamde vliegende bommen heeft het gezin ook menige nacht doorgebracht in de kelder.

Vanuit Sint-Agatha-Berchem komt op 15 juli 1952 **Ludovicus DE RIDDER** (°Ze 29.4.1912) Daniël Minnaert opvolgen. Ludovicus was op 19 juli 1937 te Sint-Agatha-Berchem gehuwd met Joanna Emilia VEKEMAN (°Koekelberg 16.1.1918). Ze bleven hier tot 3 februari 1960 en vertrokken dan naar Oudegem.

Joseph VERDOODT (°Erembodegem 22.9.1927) komt op 8 maart 1960 naar Sint-Maria-Lierde. Hij is te Erembodegem gehuwd met Hilda DUFFELEER (°5.10.1930). Ze blijven in Sint-Maria-Lierde tot 9 oktober 1964. Hun dochtertje Anne-Marie (°Aalst 7.12.1950) was op 10 april van dat jaar verongelukt 'ter hoogte van de woning Statie 17' (het huisnummer van het station was toen 113).

Na Verdoodt kwam op 15 december 1964 **Martin DE MEYERE** (°Dudzele 13.11.1925) als stationschef naar Sint-Maria-Lierde. Hij huwde op 19 december 1953 in Lissewege met Simonne DE COSTER (°26.11.1929). Ze verbleven in de stationswoning tot 7 juni 1968.

Wellicht was Martin De Meyere de laatste stationschef die effectief in het stationsgebouw woonde. Na hem was **Joseph VAN NIEUWENHOVE** nog stationschef, maar die woonde niet meer in het gebouw. Na Van Nieuwenhove kwamen nog enkel stationschefs deeltijds naar het station van Sint-Maria-Lierde.

Bronnen

- Gesprekken met Ivonne Minnaert en Antoine Verhelst
- *Annales du Ministère des Chemins de Fer Postes & Télégraphes*, jaargangen 1888, 1905 en 1922. Uitg. Adolphe Mertens, Brussel
- Bevolkingsregisters Sint-Maria-Lierde
- NMBS B-ST Tekenbureau Gent
- NMBS – Marketing & Sales, Railway History & Research Brussel

Referenties

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Station Lierde [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/74281> (geraadpleegd op 12 februari 2018)
- Anoniem. Lierde vroeger. De dorpen waarin wij kinderen waren. Projectgroep Cultuur Lierde, Lierde, 1992, 317 pp.
- De Bot, H. Stationsarchitectuur in België; Deel I 1835-1914. Brepols, Turnhout, 2002, 240 pp.
- De Bot, H. Stationsarchitectuur in België; Deel II 1914-2003. Brepols, Turnhout, 2003, 208 pp.
- Pasiels, P. Stations van weleer. Handelsdirectie NMBS, Brussel, 1978, 144 pp.

Met dank aan

Antoine Verhelst, Ivonne Minnaert, Carine D'Hose, Steven De Schuiteneer, Paul Heyerick (NMBS Tekenbureau Gent), Jan Verhaeven (NMBS Marketing & Sales), Robert D'Haeyer, Marc Maroye, Ludwig De Temmerman en aan Lieve Henau voor de vele hulp, in het bijzonder voor de hulp bij de opzoekingen in de Lierdese bevolkingsregisters.